

УДК 339.922:338.3

Безрукова Н.В., к.е.н., доцент,
Полтавський національний технічний університет
імені Юрія Кондратюка
Гончарова Г.О, студентка,
Полтавський національний технічний університет
імені Юрія Кондратюка

РОЛЬ КРАЇН, ЩО РОЗВИВАЮТЬСЯ, У ГЛОБАЛЬНІЙ ЕКОНОМІЦІ

Анотація. В статті авторами проаналізовані наслідки процесу глобалізації для різних країн світу. Наголошено на збільшенні ролі країн, що розвиваються, у глобальній економіці. Виділені сучасні особливості розвитку нових індустріальних країн.

Ключові слова: країни, що розвиваються, глобалізація, глобальна економіка, міжнародні економічні відносини

UDC 339.922:338.3

Bezrukova N.V.
Ph.D. (Econ.), Associate Professor,
Poltava National Technical Yuri Kondratyuk University
Гончарова Г.О, студентка,
Полтавський національний технічний університет
імені Юрія Кондратюка

THE ROLE OF DEVELOPING COUNTRIES IN THE GLOBAL ECONOMY

Annotation. In the article the authors analyzed the implications of globalization for different countries. Emphasized the increasing role of developing countries in the global economy. Dedicated advanced features of the newly industrialized countries.

Key words: developing countries, globalization, global economy, international economic relations.

Вступ. Характерною рисою XXI століття є підвищення взаємозалежності країн світу у всіх сферах їх діяльності – економіці, політиці, соціальному та культурному житті. Глобалізація – це об'єктивний соціальний процес, змістом якого є дедалі більший взаємозв'язок та взаємозалежність національних економік, національних політичних і соціальних систем, національних культур, а також взаємодія людини й довкілля. В основі глобалізації лежить розвиток світових ринків товарів, послуг, праці й капіталу. Будучи об'єктивною тенденцією розвитку, глобалізація надає додаткові можливості економіці окремих країн. У процесі глобалізації змінюються структура та форма організації глобальної економіки та міжнародних економічних відносин. Однією

із найбільш помітних форм виявлення глобалізації є зростання міжнародної торгівлі та науково-технічного обміну, обсягу інвестицій, розвитку діяльності транснаціональних корпорацій у процесах господарювання. Основними рушіями цих глобалізаційних процесів є міжнародні організації, транснаціональні корпорації та розвинуті країни. Але останні роки спостерігаються значні зміни в архітектурі світової економіки – все більше підвищується роль країн, що розвиваються.

Основний матеріал і результати. Процеси глобалізації мають як позитивні, так і негативні наслідки, які різняться для різних країн. Але при цьому можна виділити низку позитивних наслідків, які загальні для глобалізаційних процесів в усіх країнах. До них можна віднести:

- поглиблення міжнародного розподілу праці;
- ефективніший розподіл коштів і в кінцевому підсумку сприяння підвищенню якості трудового життя, розширенню життєвих перспектив населення (при нижчих для нього затратах);
- здійснення економії на масштабах виробництва, що потенційно може сприяти зниженню цін, а отже, і стійкому економічному зростанню, підвищенню рівнів зайнятості й життя;
- підвищення рівнів продуктивності праці в результаті раціоналізації виробництва на глобальному рівні й поширення передових технологій, а також посилення конкурентного тиску на користь безперервного введення інновацій у світовому масштабі.

Глобалізація у корені змінює структуру напрямків витрат сучасних корпорацій. Наразі основними напрямками є дослідження в області передових технологій і засобів управління, також велика доля витрат припадає на:

- маркетингові дослідження світових та локальних ринків;
- рекламна діяльність на ринках різного рівня;
- створення всесвітньої системи збуту виробленої продукції.

Основними рушійними силами в епоху глобалізації виступають транснаціональні банки (ТНБ) та транснаціональні корпорації (ТНК). При цьому спостерігається тенденція до зростання ролі країни, що розвиваються, – численні найбільші транснаціональні корпорації світу походять саме з цих країн.

Якщо раніше розвиток економіки переважно відбувався у розвинутих країнах, де концентруються більшість інформаційних, інтелектуальних та технічних надбань людства, основні потоки торгівлі, фінансів та інвестицій, то зараз поступово акценти переміщуються на країни, що розвиваються. Особливо на цьому тлі вирізняються нові індустріальні країни (НІК), темпи розвитку яких наразі випереджають темпи розвитку розвинутих країн.

Нові індустріальні країни - це група країн, в яких за останні десятиліття відбувся якісний стрибок соціально-економічних показників. Економіка цих країн за короткий термін зробила перехід від відсталої, до високорозвиненої, з усіма притаманними їй рисами. Список нових індустріальних країн різниться у працях різних авторів, але компромісним є наступний:

- НІК «першої хвилі»: Республіка Корея, Сінгапур, Тайвань, Гонконг (їх також називають "азіатські тигри" або "дракони");
- НІК "другої хвилі": Аргентина, Бразилія, Мексика, Чилі, Уругвай ("латиноамериканські пуми");
- НІК "третьої хвилі": Малайзія, Таїланд, Індія, Кіпр, Туніс, Туреччина, Індонезія;
- НІК "четвертої хвилі": Китай, Філіппіни, В'єтнам.

В процесі розвитку цих груп країн виявились дві континентальні моделі.

Перша – це азіатська модель. Для неї є характерним розвиток національної економіки з переважною орієнтацією на зовнішній ринок на базі запозичених технологій, з сильною державною підтримкою.

Друга модель – це латиноамериканська. Вона характеризується розвитком національної економіки, яка орієнтується на імпортозаміщення на базі залучення американських ТНК і ТНБ. При цьому всі ці нові індустріальні країни виявили деякі характерні особливості в розвитку.

По-перше, ці країни демонструють найвищі темпи економічного розвитку (8% у рік у НІК першої хвилі), а в період глобальної кризи переважна більшість цих країн не зазнала глибокого спаду, спостерігалось лише падіння темпів зростання [1].

Провідною галуззю в цих країнах є обробна промисловість.

Також характерною особливістю цих країн є процес динамічного утворення ТНК. Велика увага приділяється розвитку науки і освіти, підготовці кадрів. Розвитку новітніх технологій та нарощуванню людського потенціалу.

Для закордонних ТНК ці країни привабливі завдяки великій кількості дешевої робочої сили, наявності значних запасів сировинних ресурсів, високому рівневі розвитку банківської та соціальної сфери та формуванню сприятливого інвестиційного клімату.

Ті країни, що розвиваються, які досягли більш значних успіхів в інтеграції у глобальну економіку, швидкий та стійкий розвиток економіки стимулювався, в першу чергу, переорієнтацією вектору розвитку економіки з сировинного сектору на сектор послуг та обробну промисловість, поступовим підвищенням продуктивності праці. Позитивний вплив також справив приток іноземного капіталу як джерела фінансування процесу розвитку, створений за допомогою значних приватних інвестицій та активної діяльності ТНК. Процес глобалізації сприяє потоку інвестицій у ті країни, які мають незначні внутрішні ресурси для фінансування проектів розвитку, але перерозподіл прибутку все ще відбувається на користь розвинутих країн. Це відбувається через те, що основні галузі виробництва, що базуються на високому рівні технологічного розвитку, а тобто створюють більшу додану вартість, сконцентровані у розвинутих країнах, в той час як низько технологічна та переважно обробна промисловість – у країнах, що розвиваються.

Відповідно до цього, країни, що розвиваються, займають досить вагоме місце у світовому виробництві товарів та послуг. Світове зростання виробництва залишалося стабільним і суттєво не змінювало свої темпи в третьому кварталі 2015 року, при цьому спостерігалися тенденції до зростання виробництва в промислово розвинених країнах, у країнах же, що розвиваються, спостерігався рух у протилежному напрямі. Так, наприклад, у одній із країн, що розвиваються, – Китаї, зростання промислового виробництва ослабло в третьому кварталі і досягло одного із найнижчих показників – 2005 року.

Уповільнення виробництва в країнах, що розвиваються, мало загальний вплив на зростання світового промислового виробництва.

Латиноамериканський регіон стикається з серйозними економічними проблемами, промислове виробництво зменшується в третьому кварталі 2015 року також. Промислове виробництво продукції в країнах, що розвиваються, в третьому кварталі 2015 року зросло на 5,0 відсотка в основному за рахунок поєднання зниження виробництва в Латинській Америці і відносно низькими, але присутніми низькими темпами зростання в Азіатсько-Тихоокеанському регіоні.

Останнім часом в центрі уваги економічних коментаторів знаходився Китай. Уповільнення темпів виробництва в цій країні викликає стурбованість з приводу глобального економічного зростання країни та її величезного впливу на світову

економіку. Випуск продукції обробної промисловості Китаю виріс на 7,0 відсотків в третьому кварталі, що показує зниження в порівнянні з показником у 7,1 відсотка в другому кварталі 2015 г. Це може бути пов'язано з падінням попиту на китайські промислові товари на зовнішньому ринку [1].

Оцінка показників третього кварталу для Латинської Америки показує, що промислове виробництво скоротилося в усіх країнах, за винятком Мексики і Чилі, де випуск продукції обробної промисловості зріс на 2,9 відсотка і 0,3 відсотка, відповідно. Випуск продукції обробної промисловості Бразилії значно знизився – на 11,0 відсотка на основі порівняння рік-до-року. Всі виробничі сектори в Бразилії зареєстрували негативне тенденцію до зростання в порівнянні з аналогічним періодом минулого року, що пов'язують з величезним зниженням у виробництві моторних транспортних засобів і обчислювальної техніки. Висока інфляція, ослаблення валюти, низькі ціни на сировинні товари і політичні конфлікти є тими факторами, що викликають цей спад в Бразилії. Серед інших країн регіону, випуск продукції обробної промисловості знизився на 3,2 відсотка в Колумбії і на 0,6 відсотка в Перу. Нульовий показник зростання спостерігався в Аргентині.

Показники зростання для Африки вказують на невелике поліпшення в порівнянні з попереднім кварталом. Промислове виробництво в регіоні загалом зросло на 0,1 відсотка в третьому кварталі 2015 р. При цьому спостерігається зниження на 3,0 відсотка в Єгипті, на 1,3 відсотка – в Сенегалі, і на 0,2 відсотка в Тунісі. З іншого боку, є країни, де промислове виробництво зросло – це Південна Африка і Марокко, показники яких зросли на 1,6 відсотка і 1,5 відсотка відповідно [1].

Що стосується інших країн Азії, а саме Пакистану, В'єтнаму, Індії та Індонезії, то статистичні дослідження повідомляють про значні темпи зростання промислового виробництва – на 12,9 відсотка, 12,5 відсотка, 4,6 відсотка і 4,2 відсотка, відповідно. Збільшення іноземних інвестицій значно підвищило ефективність економіки В'єтнаму. Зростання показників Пакистану і темпів зростання в Індії в значній мірі обумовлені зростанням рівня виробництва текстильних виробів і одягу..

У той час як зниження темпів зростання промислового виробництва Китаю є причиною для занепокоєння, Китай продовжує являти собою рушійну силу для зростання всередині групи, особливо за умови, коли в Латинській Америці триває спад, а зростання в країнах Африки залишається млявим.

При цьому частина країн, що розвиваються, у світовій торгівлі постійно змінюється. Важливу роль, що визначає положення країн, що розвиваються, у світовому господарстві грають зовнішньоекономічні зв'язки. Їх розвиток регулює ступінь впливу останніх на внутрішній ринок.

Зовнішня торгівля країн, що розвиваються, характеризується високими темпами зростання і суттєвими змінами в товарній структурі, що відбивають зрушення в економіці. Якісно новою рисою їх експорту стала зростаюча частка готової промислової продукції. З кінця 80-х рр.. країни, що розвиваються за темпами зростання зовнішньої торгівлі обганяють розвинені держави. Так, наприклад, світовий обсяг імпорту у 2015 році становив 16,582,021,695 тис. дол., а країн, що розвиваються – 7,434,052,123 тис. дол., що становить 44,8% від світового рівня. Для порівняння, сумарний обсяг імпорту цих країн у 2011 році становив 7,788,551,228 тис. дол., у 2012 – 8,329,568,001 тис. дол., 2013 – 8,657,901,406 тис. дол., 2014 – 8,625,815,868 тис. дол. [2].

Спад, який спостерігається у останні два роки пояснюється погіршенням ситуації на ринках, причиною чому став обвал цін на сировину на фоні різкого зміцнення долару США. За останній рік ситуація також погіршилася через зростання рівня геополітичного напруження: невдалий державний переворот у Туреччині, процедура імпічменту в Бразилії, криза біженців у Сирії, теракти в Таїланді тощо. Через це

ситуація на ринках раїн, що розвиваються, погіршилася, і показники ефективності торгівлі поступово почали зменшуватися [3].

Стосовно науково-технічного обміну, не маючи власного розвиненого національного науково-технічного потенціалу, країни, що розвиваються, об'єктивно змушені були з початком індустріалізації вдаватися до широкого імпорту нових технологій ззовні, з промислово розвинених країн, причому в формі насамперед втіленої технології - верстатів, машин, обладнання та інших капітальних товарів. Інакше кажучи, єдиною тимчасовою альтернативою науково-технічному прогресу є залучення необхідних для перебудови виробництва знань і технологій з-за кордону.

Провідну роль відіграє внутрішньофірмовий міжнародний обмін технологіями. Технологічний розрив існує між різними групами країн, що обумовлює багатоступеневу структуру світового ринку технологій:

а) високі технології (унікальні і прогресивні) є об'єктами обміну між розвиненими країнами;

б) низькі (морально застарілі) і середні (традиційні) технології розвинених країн є новими для країн, що розвиваються, і країн з перехідною економікою.

Головними суб'єктами ринку технологій на міжнародному рівні є ТНК, які забезпечують спільне використання результатів НДДКР материнськими і дочірніми компаніями. Найбільші ТНК зосереджують дослідження у своїх руках, що сприяє монополізації міжнародного ринку технологій. У країнах, що розвиваються, наразі з'являється все більше транснаціональних корпорацій, які активно виходять на світові ринки. Особливо це стосується ТНК країн Азії, деякі з яких входять навіть у першу десятку найкрупніших ТНК світу. Так, наприклад, за рейтингом Forbes 2000, три перших місця закріпилися за найбільшими китайськими банками - ICBC, China Construction Bank і Agriculture Bank of China [4].

ТНК, що діють у секторі послуг, можуть принести із собою як матеріально технологічну складову (установки, устаткування, промислові процеси), так і "м'які" технології (знання, інформація, досвід, організаційні, управлінські, збутові навички). Виявляється, зокрема, тенденція до розвитку інноваційної активності ТНК, які раніше базувалися в материнських фірмах. Відбувається це шляхом створення в інших країнах науково-дослідних центрів і технологічних парків, а також поглинання місцевих фірм з високим інноваційним потенціалом. За даними міжнародної статистики питома вага інновацій, що доводяться на зарубіжні філіали ТНК постійно зростає. За статистикою частка ТНК в світовому виробництві інновацій за різними оцінками становить близько 40-50% в світовому масштабі [3].

Висновки. Таким чином, відбувається поступове втрачання розвинутими країнами провідних позицій у міжнародній торгівлі та глобальних інвестиціях. Вплив країн, що розвиваються, зростає, а транснаціональні корпорації з цих країн здійснюють активну експансію на ринки як розвинутих країн, так і країн, що розвиваються. Створюється нова архітектура глобальної економіки, що характеризується зростанням ролі країн, що розвиваються, вони стають такими її елементами, що мають суттєвий вплив на господарство усього світу у різних галузях.

Література

1. World Manufacturing Production Statistics for Quarter III, 2015. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.unido.org/fileadmin/user_media/Publications/Research_and_statistics/Branch_publications/Research_and_Policy/Files/Reports/World_Manufacturing_Production_Reports/STA_Report_on_Quarterly_production_2015Q3.pdf

2. *International Trade Centre: World Trade Map. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.trademap.org/Country_SelProduct_TS.aspx?nvpm=1||2|||TOTAL|||2|1|1|2|1|3|1|1*
3. *Global Risk Insight: Emerging markets are headed for trouble. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://globalriskinsights.com/2016/09/debate-emerging-markets-trouble/>*
4. *FORBES: The World's Biggest Public Companies. The List [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.forbes.com/global2000/list/>*

ЗАЯВКА

на участь у IX Міжнародній науково-практичній конференції «Проблеми й перспективи розвитку академічної та університетської науки»

1. Прізвище Безрукова, Bezrukova
2. Ім'я Наталія, Nataliya
3. По батькові Валеріївна
4. Посада, вчений ступінь, вчене звання: доцент, к.е.н., доцент
5. Організація: Полтавський національний технічний університет імені Юрія Кондратюка
6. Адреса: Полтава, пр.. Першотравневий, 24
7. Назва секції: Формування інноваційного господарського механізму в умовах світових глобалізаційних процесів
8. Назва доповіді: Роль країн, що розвиваються, у глобальній економіці
9. Телефон: 050 527 8161
- 10 e-mail: n_bezrukova@mail.ru
11. Форма участі: дистанційна

ЗАЯВКА

на участь у IX Міжнародній науково-практичній конференції «Проблеми й перспективи розвитку академічної та університетської науки»

1. Прізвище Гончарова, Honcharova
2. Ім'я Ганна, Hanna
3. По батькові Олександрівна
4. Посада, вчений ступінь, вчене звання: студентка
5. Організація: Полтавський національний технічний університет імені Юрія Кондратюка

6. Адреса: Полтава, пр.. Першотравневий, 24

7. Назва секції: Формування інноваційного господарського механізму в умовах світових глобалізаційних процесів

8. Назва доповіді: Роль країн, що розвиваються, у глобальній економіці

9. Телефон: 050 587 4336

10 e-mail: hannahmorrigan@gmail.com

11. Форма участі: дистанційна